

Aleš Gačnik

REGIONALNA KULTURA MASK IN MASKIRANJA V MUZEJU / POT K STALNI POSTAVITVI ZBIRKE MASK V POKRAJINSKEM MUZEJU PTUJ

Na Ptuj, natančneje v Pokrajinskem muzeju Ptuj, smo po skoraj štirih desetletjih številnih strokovnih prizadevanj naposled le dočakali odprtje tako težko pričakovane stalne muzejske postavitve o prežitkih iz regionalne ljudske kulture na področju Ptuja, Ptujskega in Dravskega polja, Haloz in Slovenskih goric. Znotraj le-teh še posebej izstopa kultura mask ter maskiranja in prav tej tematiki je posvečena vsebina razstave z naslovom Zgodbe o tradicionalnih pustnih maskah.

Otvoritvena slovesnost je potekala v prostorih romanskega palacija na Ptujem gradu dne 19. februarja 1998. Številne navzoče sta najprej nagovorila avtorja razstave; Andrej Brence je podal kratek pregled osnovnih tradicionalnih pustnih likov, Aleš Gačnik pa je opozoril na kronologijo dotedanjih strokovnih prizadevanj, ki so naposled le pripeljala do stalne muzejske postavitve. V svojem nagovoru je razmišljal o fenomenu mask in maskiranja, predstavil pa je tudi o osnovna izhodišča muzeološkega scenarija razstave. Razstavo je odprl slavnostni govornik prof. dr. Janez Bogataj, predstojnik Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani. V svojem govoru je opozoril na dve dimenziji te razstave, na t.i. etnološko in muzeološko razsežnost, izpostavil pa je tudi prispevek tega projekta pri razvoju etnologije.

Melos otvoritvene slovesnosti je zaokrožil skladatelj in multiinstrumentalist Lado Jakša, ki je na sodoben in inovativen način glasbeno interpretiral nekatere tradicionalne pustne like iz naše regije.

Kultura mask in maskiranja

Zgodbe o njih nas vodijo k drugačnemu razlaganju in dojemanju sveta, odstirajo nam večer boj človeka z naravnimi in nadnaravnimi pojavi, ki si jih vedno na novo razlaga z občutkom nemoči, v obliki strahu, upanja, priprošnje in zahvale. Maska omogoča ljudem na zemlji, da vzpostavljajo vezi z bogovi in demoni, duhovi rajnih prednikov, z nadzemljskimi bitji v človeški, živalski ali rastlinski podobi. Tradicionalne maske označujejo večno prisotnost "božjega" na zemlji in prizadevanje človeka, da bi se približal in prevzel lastnosti boga in drugih nadzemljskih bitij.

Pod masko je človek drugačen. Vzvišen, skrivnosten, svoboden in svobodomiseln. Pogled na svet skozi masko ni pogled bojaznlivega, vase zazrtega človeka, temveč pogumnega in komunikativnega, s pridihom premoči nad navadnimi smrtniki. Maska hipnotično vpliva na tistega, ki si jo nadene. Ta "zaigra" novo vlogo, onemi ali spremeni glas, gibanje, obnašanje itn. Še danes lahko prisluhnemo številnim pričevanjem tistih, ki so si nadeli tradicionalno pustno masko, npr. masko kurenta, da so takrat v hipu postali nekdo drug ter občutili neizčrpljivo energijo in pogum.

Medtem ko je bila nekoč tradicionalna maska predvsem grda, zastrašujočega videza in obnašanja, pa postaja danes čedalje lepša in prijaznejša. Priča smo velikim spremembam v tradicionalni pustni kulturi: miti tonejo v pozabo, obrednost se izgublja v običaju in ta v navadi. Nekdanje obredne vsebine preraščajo v zabavo, ki ni značilna za tradicionalne pustne like in njihovo tostransko poslanstvo. Burkaštvo, satira, veselje, ples, zabava ipd. so namreč sestavine urbanega karnevalskega

V prepletu različnih medijev in z njihovo nekonvencionalno soodvisnostjo smo želeli kokerirati s principi razstavljanja gradiva v t.i. kabinetih kuriozitet. Ob opredmeteni muzealiji (kurentiji) tvorijo celostno informacijo še dokumentarne in novodobne fotografije, ki to muzealijo postavljajo nek možen časovni in prostorski kontekst. Ob tem smo razstavili še sliko z motivi kurentov Borisa Žoharja ter grafiko Franceta Miheliča. Foto: Aleš Gačnik.

obnašanja, ki sloni na drugačnih pravilih igre, kot tradicionalno pustno izročilo podeželske province.

Podoba tradicije postaja vse bolj zamegljena. Nejasno postaja v sodobnem času poslanstvo tradicionalnih šemskih likov, ki so prav v zadnjih desetletjih izpostavljeni tako pozitivnim kot negativnim procesom folklorizacije in banalizacije. V novejšem času, zlasti v obdobju po osamosvojitvi Republike Slovenije, smo pričali povečanemu zanimanju za našo ljudsko kulturo, na žalost pa tudi nesentimentalni komercializaciji le-te, ki se kaže v nekontroliranih in nenasitnih apetitih delavcev v turistični industriji. Ti v tradicionalni pustni kulturi iščejo predvsem atrakcije, ki so zanimive za najširši krog ljudi. Pri tem pa skoraj praviloma pozabljajo na krhkost in občutljivost tradicionalne pustne kulture, ki jo moramo varovati, ohranjati in razvijati.

Muzejski ritem / Na poti h kustosovim sanjam

Odprije vsake stalne zbirke v slovenskem muzealstvu je zaradi okostenelosti sistema in narave muzeja kot institucije že samo po sebi velik dogodek. Količina vložene energije je v primerjavi z rezultati dela še vedno v nelogičnem in neracionalnem sorazmerju, saj je pot od ideje ali projekta do njegove realizacije s stališča minljivosti in omejenosti individualne ustvarjalnosti vse predolga in nestimulativna. Nemara prav zato številne dobre ideje kreativnih in inovativnih, zlasti mlajših

muzealcev, ostajajo zgolj na papirju, ki z leti postane zaprašeno arhivsko ali muzejsko gradivo, pomembno le za tiste, ki se ukvarjajo z zgodovino institucije ali posamezne znanstvene discipline v muzeju. Na to, da se stvari tako zaradi objektivnih kot subjektivnih in sistemskih razlogov v muzealstvu spreminjajo resnično prepočasi, nas opozarja tudi stalna zbirka o regionalni pustni kulturi na Ptuj.

Kot etnolog sem skoraj desetletje delal v enem od pokrajinskih muzejev v Sloveniji ter si vedno znova zastavljal temeljno in univerzalno vprašanje, ki presega konkretne potencialne probleme le »našega« muzeja. Ali se bogastvo regionalne kulture na primeren način odraža tudi v muzejskih postavitvah v različnih pokrajinskih muzejih, ki naj bi se v prvi vrsti ukvarjali prav z dokumentiranjem, raziskovanjem, varovanjem in predstavljanjem prežitkov lastne regionalne kulture? Priznam, velikokrat sem se znašel v zadregi, ko sem si skušal odgovoriti na to vprašanje. Vse bolj me je begala iz tedna v teden, iz leta v leto itn.

Lahko govorimo o nekakšni ekskomunikaciji ljudske ali regionalne kulture v pokrajinskih muzejih v primerjavi z vsemi tistimi kulturami in dediščinami, ki to po svoji naravi niso? Kako je mogoče, da v »kurentovi deželi« dajemo večjo prioriteto tistim predmetom in zbirkam, ki ne pričajo tako intenzivno o naši regionalni identiteti, pa naj bodo le-ti še tako lepi, dragoceni in redki? Nemara se vse to dogaja zaradi nekakšnega institucionalnega avtomatizma, že utečenih kolesij, kadrovskih in programskih, po katerih se premikajo zgodovine posameznih muzejev in muzealcev, ki delajo

Stilizirane kurentove oči opozarjajo prihajajočega obiskovalca Ptujkega gradu na vsebino same razstave. Foto: Aleš Gačnik.

za nekakšen »narodov blagor«, kar je vse prepogosta univerzalna floskula za imaginarnega naročnika in »trg«. Ali poznate pokrajinski muzej, ki je aktivno vpet v strategijo lastnega regionalnega razvoja? In navsezadnje še kdo pripomni: »Zakaj naj bi se muzealci ukvarjali še z razvojem, če še preteklosti ne moremo proučevati dovolj temeljito in predvsem ne dovolj dolgo?! Prav malo muzejev na Slovenskem ima izdelano jasno vizijo in strategijo lastnega institucionalnega razvoja, ki je v kompleksnih, zlasti pokrajinskim muzejih, nujno povezan z razmahom interdisciplinarnosti in regionalizma. Tudi zato sta položaj in status kustosa v slovenski družbi prej marginalizirana kot cenjena.

Postavimo si lahko še veliko podobnih vprašanj, ki bi odstirala probleme in dileme muzejskega ritma, ritma individualne in timske kreativnosti v muzejih. Za veliko manj vprašanj pa smo sposobni najti ustrezne strokovne odgovore. Ta razmišljanja navajam predvsem zato, da zlasti tistim etnologom, ki niso bili nikoli zaposleni v muzejih, galerijah in podobnih institucijah, vsaj bežno orišem nekaj utrinkov iz muzejske stvarnosti na Slovenskem, znotraj katere se odvijajo raznovrstni projekti, med drugim tudi postavitev t.i. stalnih in občasnih razstav.

Pogled na muzeje in muzealstvo »od zunaj« se v številnih primerih bistveno razlikuje od pogleda »od znotraj«. To, kar je za obiskovalce, ki vstopajo v hrame muz, samo po sebi razumljivo in potrebno, ni povsem samoumevno za muzealce, saj je npr. razstava, ki vsaj na prvi pogled ne izgleda nič posebnega, lahko pravi organizacijski in tudi strokovni podvig. Vse to zakulisje je v prvi vrsti problem muzejskih profesionalcev in ne muzejskih obiskovalcev, ki jih mora zanimati »čisti produkt sam po sebi«.

Razblinjanje muzejskih zakulisij naj ne bo le predmet koluarskih pomenkovanj ob kavi, kjer se rojeva alibi za nekakšno muzejsko potuho. Muzejsko zakulisje mora postati predmet javnega polemiziranja, strokovni problem stalnica, ki ga moramo proučevati budno, racionalno in predvsem profesionalno. Le tako bomo pripomogli k spreminjanju podobe in statusa muzejev in muzejske dejavnosti ter k družbenemu ugledu muzejskih profesionalcev.

Razstava zgodbe o tradicionalnih pustnih maskah

- Avtorja razstave: Aleš Gačnik, Andrej Brence
- Muzeološki scenarij razstave: Aleš Gačnik
- Postavitev razstave: Andrej Brence, Aleš Gačnik in muzejska tehnična ekipa
- Grafična podoba razstave: studio Botas
- Izdelava napisov: Iztok Kukovec (Studio K)
- Barvna podoba razstavnih prostorov: Metka Kavčič Takač, Aleš Gačnik
- Fotografije: Andrej Brence, Aleš Gačnik in fotografska dokumentacija iz fototeke Oddelka za etnologijo Pokrajinskega muzeja Ptuj
- Video gradivo: videoteka Oddelka za etnologijo in Pedagoškega oddelka
- Vodja projekta: Aleš Gačnik

Ob arheološki in kulturnozgodovinski dediščini Ptujke, s katero sta, vsaj tako se zdi, preobremenjena mesto in muzej, se pogosto zastira pomen ljudskega izročila. Prežitki regionalne ljudske kulture, znotraj katere sta še

Uvod v razstavo je ob kolofonu razstave povezan še z informacijami o dosedanjih muzejskih projektih na temo maskiranja, o osnovnih poimenovanih tradicionalnih pustnih likov, o nacionalnih filatelističnih projektih na temo mask itn. Razstavljene so tudi štiri grafično obdelane fotografije, ki zaokrožajo serijo posterjev pod sloganom Kultura mask in maskiranja. Foto: Aleš Gačnik.

posebej zaznavni kultura mask in kultura vina, so naša resnična, mednarodno primerljiva prednost na področju tradicij in kultur. Prav ljudska kultura v najširšem pomenu besede je tista, ki nas dela drugačne in prepoznavne, ki definira našo regionalno zavest, identiteto in ponos.²

Po več kot štirih desetletjih številnih strokovnih prizadevanj različnih raziskovalcev in muzealcev smo naposled le dočakali odprtje »stalne« zbirke mask v Pokrajinskem muzeju Ptuj. Svoje novo "muzejsko življenje" živijo številni pustni liki s Ptujkega in Dravskega polja ter iz Haloz, podoba regionalne pustne kulture pa zaokrožajo tudi omaterializirani utrinki s pustovanj, kurentovanj in karnevalov na Ptuj.

Razstava je postavljena v vzhodnem krilu mogočnega Ptujkega gradu, v petih med seboj povezanih razstavnih prostorih v drugem nadstropju. Zavoljo štukaturno obdelanih stropov v nekaterih prostorih se narava razstavljenega gradiva »bije« z naravo prostorov ter vsebinsko in simbolno identiteto gradu. A to so postulati, ki jih je potrebno upoštevati, vzeti v zakup in z njimi narediti potreben muzeološki kompromis, ki nam nudi alibi za naša prihodnja početja. Če se namreč pričnemo spraševati, katere zbirke sodijo v grajske sobane in katere ne, lahko izgubimo strokovna tla pod nogami, saj je večina razstavljenih zbirk po slovenskih gradovih in dvorcih takšne identitete, ki ne zagotavlja kontinuitete grajske kulture. Toda to je »lažna dilema«, ki je lahko predmet igrivega muzeološkega poigravanja, ne pa predmet resnega muzealskega projektiranja.

Kljub temu, da je vsaj začasen domicilij zbirke mask na razkošnem Ptujkem gradu, pa smo imeli to srečo, da je zbirka prostorsko ločena od drugih grajskih soban.

Samostojen vhod in izhod v razstavne prostore, predvsem pa njihova sklenjenost, so nam omogočili ureditev zbirke v smeri krožnega obhoda in gibanja, kar smo v strukturi muzeološkega scenarija izkoristili pri oblikovanju muzejskega doživetja regionalne pustne kulture.

Nizkoproračunski muzejski projekt je od nas zahteval nevhvaležne in racionalne odločitve, od katerih ni nobena resnično dobra. Potovanje od ideje do realizacije je zato kot romanje od kompromisa do kompromisa, ki nas naposled le pripelje do želenega cilja. Med problemi in dilemami, ki so spremljali realizacijo projekta, bom izpostavil le nekatere:

- Kako lahko v prekratko odmerjenem času, ki nam je bil na voljo od odobritve financ za zagon projekta do planiranega dneva otvoritvene slovesnosti, izpeljemo projekt dovolj korektno in profesionalno?
- Kako naj porazdelimo dodeljena sredstva, da bo efekt čim večji:
- Ali naj se odrečemo nujnim in prepotrebim odkupom novih muzealij, s katerimi bi naposled le prišli do reprezentančne zbirke o naši regionalni pustni kulturi na račun ekskluzivnejše muzejske postavitve z neprimerno manjšim številom predmetov a z boljšo in primernejšo tehnično podporo razstave (svetloba, zvok, razstavno pohištvo itn.)?

1 Različnost t.i. pogleda od zunaj in znotraj na muzejsko razstavo je potrebno upoštevati pri muzejski kritiki in pri kritiki muzejskih razstav. V nasprotnem primeru sem nam lahko kaj hitro pripeti, da vzpostavimo ne le analitičen, temveč tudi idealističen odnos do muzejskih dejavnosti.

2 Aleš Gačnik, Razstavi na pot / Muzeološka izhodišča razstave in pogled v prihodnost, V: Zgodbe o tradicionalnih pustnih

- Ali naj se v dobro muzejske postavitve odrečemo težko pričakovanim strokovnim besedilom v katalogu o naših tradicionalnih in novodobnih pustnih likih, fašenkah in karnevalih itn.

Odločili smo se za tisto opcijo, ki se nam je zdela v danem trenutku najmanj škodljiva, dolgoročno pa najbolj optimistična. Prioriteto smo namenili:

- Formiranju reprezentančne zbirke tradicionalnih pustnih likov in nakupu nekaterih pomembnih novodobnih mask in šemskih rekvizitov, ki zaokrožajo podobo naše regionalne pustne kulture.
- Izdali smo vsebinsko, dokumentarno in oblikovalsko obsežen strokovni katalog v slovenskem in angleškem jeziku, kar nam omogoča, da populariziramo našo regionalno pustno kulturo tudi izven meja naše države.

Najzahtevnejši del projekta je bil povezan s postavitvijo razstave. Zanj smo imeli malo finančnih sredstev, ki so nam še ostala od nakupa novih muzealij in izdaje kataloga. Pri snovanju muzeološkega scenarija smo prioriteto pozornost namenili izdelavi takšnega koncepta postavitve, ki bi razstavi omogočil počasno staranje in socialno izstrošenost, na drugi strani pa bi zagotavljal nadaljnji fleksibilni in dinamični razvoj zbirke. Želeli smo izdelati takšen koncept, ki bi bil kljub številnim, zlasti tehničnim pomanjkljivostim, mednarodno prepoznaven in primerljiv.

Pri muzeološkem scenariju razstave smo upoštevali tako preteklost kot tudi sodobnost. Iz mogočne zgodovine evropskega muzealstva in muzeologije smo se odločili, da se pri snovanju razstave opremo na nekatere temeljne principe, ki so bili povezani s t.i. "kabineti kuriozitet" oz. "zbirk čudes". Gre namreč za koncepte muzejev in zbirk iz obdobja med 16. in 19. stoletjem, ki pa jih mi nadgradimo z aktualnimi in preizkušenimi trendi v sodobnem muzealstvu. Ta preplet historičnih stilov s sodobnostjo je na razstavi prisoten v uporabi nekdanje in že pozabljene razstavne opreme, v uporabi barve ter sodobne trendovske grafike, predvsem pa v zanimivih, celo kontraverznih načinih prikazovanja predmetov, ki se v takšnih kombinacijah lahko znajdejo drug ob drugem le na muzejski razstavi, upoštevajoč tako preteklost kot tudi sedanjost. Z razstavo želimo potrditi tezo, da je prihodnost evropskega muzealstva povezana predvsem z domišljijo, znanjem in dobrimi koncepti, ne pa le z denarjem ter sodobno tehnologijo.

A v bližnji prihodnosti nas čaka prav to, da razstavo razkošneje in ustrežneje podpremo s sodobno AV opremo, kar je v prvi vrsti vprašanje denarja in ne več globalnega koncepta.

Tematika in vsebina razstavljenega gradiva sta nas silili k interdisciplinarnemu pristopu v razmišljanjih o kulturi mask in maskiranja, ki navsezadnje odseva v samem izboru muzealij za razstavo. Ob tradicionalnih pustnih maskah, ki zavzemajo dominantno mesto na razstavi, si lahko ogledamo še nekaj novodobnih, zlasti otroških mask ter maske, ki so v preteklih letih nastale v muzejskih likovnih delavnicah.

Vrhunec razstave je povezan s predstavitvijo kontraverzne dediščine kurenta oz. koranta, nekakšnega

kralja med tradicionalnimi pustnimi maskami na Slovenskem. Njegova nenadkriljivost v evropski kulturi maskiranja se kaže predvsem v neverjetnem številu transformacij, modifikacij in metamorfoz, tako kurentovih podob kot njegovih pomenov. Zasledimo ga lahko v znaku Rotary kluba Ptuj, kako bdi nad rotarjanskim kolesom, ptujška vojašnica ga uporablja za svoj razpoznavni znak na številnih dokumentih in predmetih, na Ptuj si lahko privoščite tri vrste piva kurent, vino kurent ali korant itn. Na nekaj tovrstnih transformacij tradicionalne pustne kulture opozarjamo tudi na sami razstavi, kar se nam zdi še kako pomembno, saj smo s tem želeli nagovoriti obiskovalce razstave z mislijo, da je pustna dediščina živ in nenehno spreminjajoči se pojav. Celostno muzejsko doživetje dediščine kurentov v t.i. »kurentovi sobani«¹ tvori tudi sodobna avtorska ambientalna glasba za razstavo z naslovom Mit o kurentu, ki jo je na osnovi predhodnih raziskav na CD plošči pripravil komponist in multiinstrumentalist Milko Lazar.

Informacijsko podobo o kulturi maskiranja zaokrožajo številni posterji pod sloganom "Kultura mask in maskiranja", bogato fotografsko in video gradivo ter številni drobni predmeti najrazličnejših vrst. Kot zanimivost naj povem, da so najmlajši med njimi bili na dan odprtja razstave stari le dan ali dva, kar nam govori o metodološki naravnosti projekta, ki ne upošteva le preteklosti, temveč tudi aktualno sedanjost. Ta dejstva pričajo še o družbeno angažirani zbirki in drugačnemu vrednotenju ter izboru predmetov za etnološko razstavo. Na razstavi pripovedujemo zgodbe o tradicionalnih pustnih maskah ter zgodbe o spreminjanju tradicionalne pustne kulture. Tradicijo soočamo s sedanjostjo, s čimer želimo pripomoči k nenehni aktualnosti in živosti stalne postavitve ter k njenemu družbenemu pomenu in ugledu.

S tem, ko je razstava postavljena in na ogled obiskovalcem, se muzealizirane zgodbe o maskah pravzaprav šele pričenejajo!

Dvojezični katalog ob razstavi

- Predgovor: dr. Janez Bogataj
- Avtorja besedil: Aleš Gačnik, Andrej Brence
- Izbor fotografij: Andrej Brence, Aleš Gačnik
- V katalogu smo uporabili grafike Franceta Miheliča iz zbirke v Miheličevi galeriji na Ptuj
- Lektor: Franc Vogelink
- Prevod v angleščino: Aleksandra Pal
- Grafično oblikovanje: studio Botas
- Črkovne vrste: Triplex Bold, Tripley Light, Triplex Light Italic, Remedy Double (vse Emigre)
- Filmi: Alten Reprostudio
- Tisk: Pomurski tisk
- Založil: Pokrajinski muzej Ptuj in Znanstvenoraziskovalno središče Bistra Ptuj
- Natis kataloga so omogočili Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, Mestna občina Ptuj in Znanstvenoraziskovalno središče Bistra Ptuj

V zanimivo strukturiranem, preglednem, obsežnem,

Ploharji iz Cirkovec, razstavljeni v obliki novo pridobljenih muzealij, dokumentarnih fotografij, posterja in minimalnih tekstovnih informacij. Foto: Aleš Gačnik.

barvitim in grafično odlično oblikovanem katalogu ob razstavi je šest samostojnih poglavij, ki zaokrožajo pripoved o regionalni kulturi mask in maskiranja ter muzejski postavitvi le te. V dvojezičnem katalogu z več kot 80 barvnimi fotografijami je šest relativno samostojnih poglavij z naslednjimi vsebinami:

- dr. Janez Bogataj: Predgovor: O pustu so zrele neveste, o postu pa preste / Ob vizualizaciji zgodovinskega spomina ali muzeološki predstavitvi regionalne dediščine mask,
- Aleš Gačnik: Uvod v tradicionalno lokalno – regionalno pustno kulturo,
- Andrej Brence, Aleš Gačnik: Tradicionalne pustne maske na območju Ptujkega in Dravskega polja ter Halož,
- Andrej Brence: Ptujsko kurentovanje in druge organizirane pustne prireditve,
- Aleš Gačnik, Andrej Brence: Kronologija dosedanjih prizadevanj na področju dokumentiranja, raziskovanja in razstavljanja mask,
- Aleš Gačnik: Razstavi na pot / Muzeološka izhodišča razstave in pogled v prihodnost.

Z izborom fotografij in strokovnimi besedili v katalogu smo želeli opozoriti na drugačnost v etnološkem in muzeološkem vrednotenju kulture mask in maskiranja v muzejih.

Epilog

Postavitev stalne zbirke o kulturi mask in maskiranja nas navdaja z optimizmom, prepričanjem in žlahtnim upanjem, da bomo v prihodnji razvojni strategiji lokalne

skupnosti in Pokrajinskega muzeja Ptuj namenili neprimerno več pozornosti raziskavam in razstavam s področja naše regionalne ljudske kulture. Zavedamo se, da se znotraj Evrope regij naša resnična mednarodno primerljiva prednost skriva prav v bogati zakladnici regionalne ljudske kulture, ki nam omogoča, da lahko tudi z barvito kulturo mask in maskiranja ponovno umestimo Ptuj z okolico v širši evropski prostor na sebi lasten in prepoznaven ter mednarodno primerljiv način. Z razstavo Zgodbe o tradicionalnih pustnih maskah se na kreativen in prepoznaven način uvrščamo tudi v mrežo pomembnih evropskih muzejev in zbirk, ki govore o našem planetu kot o planetu tradicionalnih in sodobnih mask ter maskiranja.⁴

³ Ibidem, str. 82.

⁴ Kot vodja projekta Zgodbe o tradicionalnih pustnih maskah se tudi ob tej priložnosti zahvaljujem vsem sodelavcem, s katerimi smo v kratko odmerjenem času uresničili naše velike sanje in zamisli. Še zlasti se zahvaljujem vsem izdelovalcem mask in šemskih rekvizitov, nato dr. Štefanu Čelanu, direktorju Znanstvenoraziskovalnega središča Bistra Ptuj, ki je k projektu pristopil kot sozaložnik kataloga, lektorju kataloga Francu Vogelniku, prevajalki Aleksandri Pal, oblikovalcu kataloga, plakata in vabila Boštjanu Botasu Kendi in ustvarjalni ekipi studia Botas, glasbeniku Ladu Jakši za njegov kreativen doprinos pri oglasitvi razstave ter seveda prof. dr. Janezu Bogataju, da je z veseljem sprejel naše povabilo k sodelovanju, da je napisal izredno tehten predgovor v katalogu ter nas v nadaljevanju počastil tudi s slavnostnim nagovorom.